

10.30495/jsc.2023.1976205.2066

Investigating environmental behavior with an emphasis on material consumerism lifestyle (Tehran citizens)

Farzaneh Farhadian Babadi ¹, Alireza Mohseni^{*2}, Mustafa Azkia³

(Receipt: 2022.12.28- Acceptance: 2023.06.03)

Abstract

With the increasing seriousness of environmental problems in the world, many questions and ambiguities have arisen about the way of life and how humans consume. As these ambiguities arise, humans have come to realize that they must have a new strategy for addressing environmental challenges. Since environmental behavior is influenced by the behavior of people in society, so it is important to study the lifestyle and how people in society deal with the environment.

The main purpose of this study is to measure environmental behavior with emphasis on lifestyle in terms of material consumerism, therefore the theoretical framework of the research is based on Veblen theory. The statistical population of the study includes all residents of eight districts of Tehran, which is in the age range of 18 to 60 years, based on Cochran's formula, 384 people were obtained as a statistical sample. However, due to the large population of the statistical population and taking into account the possible lost data, the sample size of 810 people was selected. This research is done with a quantitative approach and with a survey method and is a tool for collecting questionnaires. Findings show that there is a relationship between material consumerist lifestyle and environmental behaviors (supportive, indifferent and destructive). There is a significant relationship between age, gender, education, income, social and economic status of environmental behavior.

KeyWords: lifestyle, material consumerism, environmental behavior

1-Ph.D. student, Department of Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.f.farhadian90@yahoo.com

2- Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran, Corresponding Author. mohsenit@ut.ac.ir

3- Professor, Department of Sociology, University of Tehran, Tehran, Iran, mostafa_azkia@yahoo.com

10.30495/jsec.2023.1976205.2066

بررسی رفتار زیست محیطی با تاکید بر سبک زندگی مصرف گرایی مادی (شهروندان شهر تهران)

فرزانه فرهادیان بابادی، علیرضا محسنی، مصطفی ازکیا^۲
(دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۷ - پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۳/۱۳)

چکیده

از آنجاییکه رفتار زیست محیطی متأثر از رفتار افراد جامعه است لذا بررسی سبک زندگی و چگونگی برخورد افراد جامعه با محیط زیست حائز اهمیت است، هدف اصلی این پژوهش، سنجش رفتار زیست محیطی با تاکید بر سبک زندگی از بعد مصرف گرایی مادی است؛ به همین دلیل چارچوب نظری تحقیق براساس نظریه وبلن می باشد.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه ساکنین هشت منطقه از شهر تهران که در دامنه سنی (۱۸-۶۰) سال واقع شده است، براساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری بدست آمد اما با توجه به جمعیت زیاد جامعه آماری و با در نظر گرفتن داده‌های از دست رفته احتمالی حجم نمونه ۸۱۰ نفر انتخاب شد. این تحقیق با رویکرد کمی و با روش پیمایش انجام و ابزار گرد آوری پرسشنامه است. یافته‌های پژوهش نشان بین سبک زندگی مصرف‌گرایی مادی و رفتارهای زیست محیطی (حمایتگر، بی تفاوت و تخریبگر) رابطه وجود دارد. بین سن، جنس، تحصیلات، درآمد، پایگاه اجتماعی و اقتصادی رفتار زیست محیطی رابطه معنادار وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: سبک زندگی، مصرف گرایی مادی، رفتار زیست محیطی.

۱ - دانشجوی دکترا گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران f.farhadian90@yahoo.com
۲ - استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، نویسنده مسئول: mohsenit@ut.ac.ir
۳ - استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، mostafa_azkia@yahoo.com

بیان مسئله

امروزه یکی از مهمترین دغدغه های مهم جهان، بحران های زیست محیطی است که البته این بحران ها ناشی از رفتار های نامناسب زیست محیطی انسان ها است به نحوی که می توان گفت که این رفتارهای نامناسب به طور چشم گیری در چالش های زیست محیطی نقش دارند (کلوکنر، ۲۰۱۳).

علیرغم اینکه امروزه فناوری های پاک عامل مهمی در حل و فصل بسیاری از فشارهای محیط زیستی محسوب می شوند بسیاری بر این باورند، تغییر رفتار افراد از طریق تغییرات عمیق تر در جامعه نقشی حیاتی ایفای کنند. و گذار به پایداری جهانی نیازمند تغییر در سبک زندگی، رفتارها و نگرشها است.

در هر جامعه ای به فراخور شرایط، اجتماعی و فرهنگی خاص آن، افراد برخورد به نسبت مشخصی در باره ی محیط زیست از خود نشان می دهند که بررسی این رفتارها به منظور برنامه ریزی برای سیاستگذاری برای حفظ محیط زیست ضروری است. این برنامه ریزیها به مسؤلان این امکان را می دهد که گام هایی را در جهت توسعه ی پایدار کشور بردارند.

و از آنجایی که افزایش سریع جمعیت و توسعه ی صنعتی- کشاورزی ایران، تخریب شدید محیط زیست و آلودگی محیطی را به همراه داشته است. و چون ایران از نظر فرسایش خاک جزء نخستین کشورهای جهان است و فرسایش خاک در ایران سه برابر متوسط آسیاست. در سی سال اخیر سطح جنگلهای ایران میلیون هکتار به ۷ میلیون هکتار رسیده است و رتبه ایران از نظر تولید گازهای گلخانه ای در سطح جهان ۱۳ است؛ همچنین شاخص عملکرد زیست محیطی سال ۲۰۱۲ که از سوی دانشگاه ییل منتشر شد نشان داد ایران از میان ۱۳۲ کشور جهان ۱۱۴ و در سال ۲۰۰۸ رتبه ۶۸ قرار داشت؛ همه ی این آمارها نشان می دهد که وضعیت محیط زیست در کشور ما بحرانی است و روزبه روز بر شدت این بحران افزوده می گردد، لذا به نظر میرسد که پرداختن به مسائل زیست محیطی در کشور جز ضروری ترین امور است.

پیشینه تحقیق

عقیلی و همکاران (۱۳۸۸) پژوهشی را با عنوان "سرمایه ی اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی مسؤلان در شمال ایران استانهای گیلان، مازندران و گلستان" به انجام رساندند؛ نتایج پژوهش آنها بیانگر بود که سرمایه ی اجتماعی، گروه سنی، تحصیلات و درآمد، رابطه ی معناداری با رفتارهای مسؤلان زیست محیطی دارند.

فره‌مند و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی را با عنوان "بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتارهای زیست‌محیطی (مورد مطالعه: شهروندان شهر یزد) انجام دادند. یافته‌های پژوهش آنها بیانگر آن بود که بین سن، جنسیت، آگاهی زیست‌محیطی، فردگرایی و رضایت از زندگی و رفتارهای زیست-محیطی، رابطه معنادار وجود دارد.

فتحی، کنعانی و چاوشیان (۱۳۹۴) پژوهشی را با عنوان «تحلیل رفتارهای زیست‌محیطی ساکنان شهر رشت با تأکید بر سبک زندگی» انجام دادند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که بین سبک زندگی و رفتارهای زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. همچنین عابدی سروستانی تحقیقی را با عنوان "ارزش‌ها و رفتارهای دوستدار محیط‌زیست (مطالعه‌ای در پارک‌های جنگلی استان گلستان)" انجام دادند. یافته‌ها بیان می‌کند که بین مراجعه‌کنندگان پارک‌های جنگلی، جهت‌گیری ارزشی غیر انسان‌محور نسبت به محیط‌زیست، قوی‌تر از انسان‌محوری است و سن و جنسیت تأثیری در آن ندارد، همچنین بین ارزش‌های غیر انسان‌محور (شامل زیست‌بوم محوری و خدامحوری) و رفتارهای دوستدار محیط‌زیست یک ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد، درحالی‌که ارتباط معنی‌داری بین این رفتارها با انسان‌محوری وجود ندارد.

ربیعی و رفیعی (۱۳۹۶) نیز در مقاله‌ای با عنوان "مصرف‌گرایی: از اجبار تا لذت مطالعه‌ای جامعه‌شناختی پیرامون مصرف‌گرایی در میان ساکنان شهر تهران" نشان داده‌اند مصرف الزاماً به نحوی یک‌سویه متأثر از جبر و تعینات ساختاری- طبقاتی نبوده و بایستی آن را در تلفیق عوامل ذهنی و عینی و نیز در پیوند با موضوعاتی همچون تمایزطلبی و لذتجویی (هدونیسیم) فهم کرد. در تحقیقی تحت عنوان "بازدارنده‌های مصرفی" که در سال ۱۳۹۶ توسط ابوتراب طالبی و محمد رضانی با رویکرد جامعه‌شناختی صورت پذیرفته‌است، یافته‌های آماری نشان می‌دهد که بین دینداری، سنت‌گرایی، هویت انقلابی، هویت جنسیتی، ارزش‌های دینی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی با مصرف‌گرایی، رابطه معناداری وجود دارد.

کارتی^۱ و شروم^۲ به این نتیجه رسیدند که ارزش‌هایی مانند عزت نفس، خود شکوفایی و احترام به دیگران عوامل تعیین‌کننده در فعالیتهای مربوط به بازیافت زباله‌ها هستند. علاوه بر این، آنها به این نتیجه رسیدند که ارزش‌هایی مانند علاقمندی به لذت از طبیعت و داشتن تعصب نسبت به آن، مهمترین رفتارهای بوم‌شناختی ممکن در تحقیق آنها درمورد طبیعت بود (کارتی و شروم، ۱۹۹۳).

1.Carty

2.Shrum

شوارتز^۱ استدلال می‌کند که دو گروه از ارزشهای خود تعالی سازی و خود ارتقایی نحوه برخورد با محیط زیست را تحت تاثیر قرار می‌دهند. به خصوص آن دسته از ارزش‌هایی که مربوط به عوامل تشکیل‌دهنده خودارتقایی (قدرت و دارایی‌ها) بوده و رابطه منفی با فعالیت‌های زیست‌محیطی دارد (شوارتز، ۱۹۹۴، ۱۹۹۲).

تعدادی از تحقیقات رابطه مثبت بین ارزش‌ها و سبک زندگی و رفتار بوم‌شناختی را ارائه می‌دهد. مثلا، دیانگ‌آین نتیجه را گرفته است که سبک زندگی میانه‌رو رابطه مثبتی با بازیافت کاغذ و شیشه دارد (دی‌یانگ، ۱۹۸۵-۱۹۸۶).

لیورس^۲ و همکارانش ثابت کردند افراد دارای ارزش‌ها و سبک زندگی مذهبی و سنت‌گرا (مومنین) به فعالیت‌های گروهی در بهبود وضعیت شرایط جامعه، مثلا شرایط محیطی علاقمندند (لیورس و همکاران، ۱۹۸۶). ویلوویت^۳ (۲۰۰۹) پژوهشی را با عنوان "ترویج رفتارهای حامی محیط زیست، بررسی میان‌فرهنگی الگوهای رفتار زیست‌محیطی، مورد ابوظبی" به انجام رساند. یافته‌های پژوهش او نشان داد که کنترل رفتاری در گذشته از مشکلات زیست‌محیطی و همچنین مسئولیت نسبت به مشکلات زیست‌محیطی، رابطه مثبت با رفتارهای حامی محیط زیست دارد. رفتارهای زیست‌محیطی با سن، آموزش و پرورش، سطح توسعه‌یافتگی و آموزش و پرورش، رابطه مثبت دارد، در حالیکه درآمد دارای رابطه معکوس است یون^۴ و همکاران (۲۰۱۰) پژوهشی را با عنوان "تغییرات آب و هوا و رفتار سازگار با محیط زیست در دیواره بزرگ مرجانی، استرالیا"، به انجام رساندند. یافته‌های آنها حاکی از آن بود که نگرش و کنترل رفتاری درک شده نسبت به تغییرات آب و هوا، اثر منفی بر روی رفتارهای حامی محیط زیست داشت، به علاوه کنترل رفتاری درک شده، اثر مثبت بر روی قصد انجام رفتارهای حامی محیط زیست داشته است.

سینزو^۵ الیزولا^۶ پژوهش خود با عنوان «دانش زیست‌محیطی و دیگر عوامل مؤثر بر رفتار طرفداران محیط‌زیست» انجام دادند. آنها با مقایسه دانشجویان دانشگاه کشورهای درحال توسعه و پیشرفته، مطالعه‌ای را در میان دانشجویان دانشگاه‌هایی از کشورهای با سطوح مختلف اقتصادی

-
- 1.Schwartz
 - 2.De Young
 - 3.Lievers
 - 4.Willuweit
 - 5.Yoon
 - 6.Sáinz
 - 7.Olaizola

(ایالات متحده آمریکا، اسپانیا، مکزیک و برزیل) انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که منابع رسمی و غیررسمی آموزش و پرورش، جنس، انگیزه‌ها و نگرشها بر رفتار طرفدار محیط‌زیست دانشجویان تأثیر دارد. همچنین گارم کی پریبرگ^۱ در پژوهشی که با عنوان «رفتارهای طرفداران محیط‌زیست و اولویتهای آنان» انجام دادند بیان کردند که بررسی تجربی مشارکت افراد و میل به جبران کردن رفتارهای غیرمسئولانه از طریق بازسازی کردن برنامه‌های اجتماعی صورت می‌گیرد. اورت^۲ و گالووی^۳ استدلال می‌کنند که زمینه اجتماعی یا محیط اجتماعی و یادگیری اجتماعی، فرد را به جهت خاصی سوق می‌دهد. به طور خاص می‌توان گفت که دانش ابتدایی کسب شده در یک شبکه اجتماعی از طریق رسانه‌ها یا آموزش، نگرش‌هایی را در فرد ایجاد می‌کند که ممکن است عقاید یا رفتارهای واقعی او را نشان ندهد. در عوض نشان‌گر مجموعه‌ای پاسخ‌های مطلوب اجتماعی باشد که با کنش‌های فردی رابطه معناداری ندارد و موجب بروز شکاف میان نگرشها و رفتار درباره محیط‌زیست شود (حقیقتیان، ۱۳۹۴: ۵۹۶).

کتس جرو^۴ و همکاران (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان «اقدامات نوع‌دوستانه‌ی زیست‌محیطی و رفتار زیست‌محیطی در پنج کشور جهان» انجام دادند. در این پژوهش، اقدامات نوع‌دوستانه‌ی زیست‌محیطی و رفتارهای زیست‌محیطی در میان ۸۴۷۷ نفر از دانشجویان پنج کشور کانادا، آلمان، اسرائیل، کره‌ی جنوبی، ایالات متحده‌ی آمریکا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد؛ اگر چه این پنج کشور از بعضی جهات متفاوت هستند میزان جمعیت جوان، میزان تحصیل کرده‌ها و پیدایی هنجارهای جهانی (اما جمعیت دانشجویان آنها از این نظر نسبتاً شبیه هم هستند؛ همچنین، تفاوت معناداری بین دانشجویان در رفتارهای نوع‌دوستانه‌ی زیست‌محیطی و نگرش‌های زیست‌محیطی آنها وجود دارد) (کتس جرو و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۵۰۹-۱۴۸۵).

کلموس^۵ و آگیمن^۶ در پژوهشی که با عنوان "بررسی چرایی رفتار افراد در مورد محافظت از محیط‌زیست و موانع پیش روی آن" انجام دادند آنان سپس دست به تحلیل عواملی که تأثیرگذاری (مثبت یا منفی)، بر روی رفتارهای محافظت از محیط دارند زدند. آنها این سه دسته عوامل را تقسیم کردند؛ عوامل جمعیت‌شناختی، عوامل خارجی (عوامل نهادی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) و عوامل

1. Gorm kipperberg

2. Ewert

3. Galloway

4. Katz Gerro

5. Kollmuss

6. Agyeman

داخلی (انگیزه‌ها، مسئولیت‌ها و اولویت‌ها). اگرچه آن‌ها معتقد بودند که دستیابی به مدلی که تمام عوامل تأثیرگذار بر روی رفتارهای محافظت از محیط را دربرگیرد نه شدنی است و نه مفید اما به این نکته اشاره دارند که این امر می‌تواند به روشن ساختن این مجموعه پیچیده کمک کند (بخارایی، صالحی و معصومی جهت لو، ۱۳۹۴: ۳۶).

چارچوب نظری

از نظر وبلن، نیاز عامل تعیین‌کننده مصرف نیست بلکه بخش عمده مصرف با انگیزه‌ی نمایش، تظاهر و هم‌چشمی انجام می‌گیرد (لایون، ۱۳۸۰: ۴۸). وبلن ثروت را عامل اساسی تمایز بین افراد و رسیدن به جایگاه‌های برتر اجتماعی می‌داند که باید نمود بیرونی داشته باشد. از نظر وبلن طبقه مرفه کالاها را برای تعریف کردن خود و جایگاه اجتماعی‌اش مصرف می‌کند. اعضای طبقه مرفه، موقعیت خود را با استفاده از «مصرف مشهود» ابراز می‌کنند (استوری، ۱۳۸۹: ۲۴۹). به باور وبلن در جوامع شهری «مصرف تظاهری» جایگزین فراغت تظاهری در اجتماعات کوچک شده است. وبلن به «مصرف پرستیژی» اشاره می‌کند و معتقد است در عصر مدرن افراد نه به خاطر نیازهای اولیه و ضروری، بلکه به دلیل کسب موقعیت و منزلت بالاتر دست به مصرف می‌زنند. این مصرف نمایشی باعث شده تا انسان در جامعه هویتی مصنوعی بیابد و اقشار ضعیف برای سرپوش گذاشتن به دردهای ناکامی خود، به محض کسب اندک درآمدی به سمت مصرف کشیده شوند (اسحاقی، ۱۳۸۸: ۱۲۳). در جریان توسعه اقتصادی، مصرف کردن متظاهرانه به نقش اصلی فرد تبدیل می‌شود و همه ظواهر با چنین هدفی هماهنگ می‌شوند و مصرف‌کننده همواره برای کسب منزلت اجتماعی و تشخیص اقدام به مصرف کالاها می‌کند و این کار را از طریق مصرف نمایشی انجام می‌دهد (وبلن، ۱۳۸۳: ۱۱). وبلن ثروت را عامل اساسی تمایز بین افراد و رسیدن به جایگاه‌های برتر اجتماعی می‌داند که باید نمود بیرونی داشته باشد. از نظر وبلن طبقه مرفه کالاها را برای تعریف کردن خود و جایگاه اجتماعی‌اش مصرف می‌کند. اعضای طبقه مرفه، موقعیت خود را با استفاده از «مصرف مشهود» ابراز می‌کنند (استوری، ۱۳۸۹: ۲۴۹). به باور وبلن در جوامع شهری «مصرف تظاهری» جایگزین فراغت تظاهری در اجتماعات کوچک شده است. وبلن به «مصرف پرستیژی» اشاره می‌کند و معتقد است در عصر مدرن افراد نه به خاطر نیازهای اولیه و ضروری، بلکه به دلیل کسب موقعیت و منزلت بالاتر دست به مصرف می‌زنند. این مصرف نمایشی باعث شده تا انسان در جامعه هویتی مصنوعی بیابد و اقشار ضعیف برای سرپوش گذاشتن به دردهای ناکامی خود، به محض کسب اندک درآمدی به سمت مصرف کشیده شوند (اسحاقی، ۱۳۸۸: ۱۲۳).

با توجه به پیشینه تحقیق و چارچوب نظری فرضیه های ذیل استخراج شده است. رفتارهای زیست محیطی حمایتگر تابعی از سبک‌های زندگی مصرف‌گرای مادی است. رفتارهای زیست محیطی بی تفاوت تابعی از سبک‌های زندگی مصرف‌گرای مادی است. رفتارهای زیست محیطی تخریبگر تابعی از سبک‌های زندگی مصرف‌گرای مادی است. رفتارهای زیست محیطی حمایتگر از متغیرهای زمینه ای (سن، جنس، تحصیلات، درآمد، وضعیت تاهل، شغل، منطقه مسکونی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی) تاثیر می پذیرد.

سوالات تحقیق

۱- آیا بین سبک‌های زندگی (مصرف‌گرای مادی)، و رفتارهای زیست محیطی (حمایت‌گر، تخریب‌گر و بی تفاوت) در جامعه مورد مطالعه رابطه وجود دارد؟
 ۲ - آیا بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، تحصیلات درآمد، شغل، منطقه مسکونی، وضعیت تاهل و پایگاه...) و رفتارهای زیست محیطی (حمایتگر، بی تفاوت، تخریبگر) در جامعه مورد مطالعه رابطه وجود دارد؟

اهداف تحقیق

هدف از مطالعات جامعه شناسانه در حوزه محیط زیست، نجات دادن محیط زیست جهانی است؛ نجات‌دادن محیط زیست جهانی به معنای تغییر اجتماعی و نیز تغییر تکنولوژیک است (گیدنز، ۲۰۰۱: ۹۱۳). مسائل عدیده‌ای که گریبانگیر محیط زیست شده‌است، ناشی از فقدان قانون مناسب (خصوصاً در کشورهای در حال توسعه)، و یا به سبب عدم رعایت قانون بوده است. با این وجود متخصصان به این نتیجه رسیده‌اند که صرف وضع قانون کمک چندانی به حل این مشکلات نمی‌کند و راه صحیح‌تر این است که علاوه بر وضع قانون و نظارت بر حسن انجام آن، نگرش افراد در خصوص محیط زیست را اصلاح کرد (علوی مقدم و قاسمی، ۱۳۸۸). تحقیق حاضر از آنجا که به یک مسأله اجتماعی می‌پردازد، هدف کلی کاربردی را دنبال می‌کند اما در سطح دست‌آوردهای تجربی متوقف نمی‌شود و تعمیم‌پذیری نتایج، از اهداف کلی دیگر آن است. هدف این تحقیق بررسی ارتباط بین سبک‌های زندگی (مصرف‌گرای مادی)، و رفتارهای زیست محیطی (حمایت‌گر، بی تفاوت و تخریب‌گر) می‌باشد.

روش تحقیق و یافته ها

این پژوهش براساس نوع داده ها کمی و از لحاظ نوع برخورد با مسئله و ورود به آن، میدانی است. ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه است که اعتبار آن به شکل صوری انجام شده و برای سنجش پایایی آن، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار این ضریب برای رفتارهای زیست محیطی ۸۲ درصد و مقدار این ضریب برای متغیر مستقل سبک زندگی مصرف گرایی مادی ۷۶ درصد است. ضریب بالای آلفای کرونباخ، بیانگر انسجام درونی گویه ها و مؤید قابلیت اعتماد ابزار سنجش است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه ساکنین مناطق ۲۲ گانه شهرداری شهر تهران که در دامنه سنی (۶۰ - ۱۸) سال واقع شده‌اند. مجموع کل افراد واقع در سنین ۷۰-۱۸ سال شهر تهران براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ به تعداد ۳۵۶۳۳۵۳ نفر بوده‌اند که به عنوان جامعه آماری تحقیق در نظر گرفته می‌شوند. به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده کردیم حجم نمونه ما ۳۸۴ بدست می آید اما با توجه به جمعیت زیاد جامعه، در نظر گرفتن داده‌های احتمالی از دست رفته و به منظور ارائه نتایج واقعی تر نسبت به جامعه با مشورت متخصصین حجم نمونه ۸۱۰ در نظر گرفته شد. نمونه گیری به روش خوشه ای چندمرحله ای انجام گرفت و برای تحلیل داده ها، از آزمون های پارامتریک در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد تجزیه تحلیل داده ها در سه مرحله به شرح ذیل انجام گرفته است: مرحله اول - تحلیل تک متغیره : در این مرحله هریک از متغیرها بصورت تحلیل یک متغیره و براساس آمارهای مرکزی و پراکندگی مورد تجزیه و تحلیل و توصیف قرار گرفته‌اند. مرحله دوم - تحلیل دو متغیره: در این مرحله به منظور آزمون فرضیه های تحقیق، هریک از متغیرهای مستقل بصورت دو به دو با متغیر وابسته، براساس آزمون های آماری (نظیر ضریب همبستگی تا او، کی دو، ضریب کرامر و I² پیرسون) با توجه به سطوح سنجش شان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. مرحله سوم - در این، تحلیل داده‌ها بصورت تحلیل چندگانه انجام گرفته است .

متغیر	ابعاد	فرضیه‌ها	سطح سنجش
متغیر مستقل: سبک زندگی	مصرف‌گرای مادی	رفتارهای زیست محیطی تابعی از سبک های زندگی مصرف‌گرای مادی است.	فاصله‌ای
متغیرهای زمینه‌ای	سن	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای سن تاثیر می پذیرد.	فاصله‌ای
	جنس	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای جنسیت تاثیر می پذیرد.	اسمی
	تحصیلات	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای تحصیلات تاثیر می پذیرد.	ترتیبی
	درآمد	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای درآمد تاثیر می پذیرد.	فاصله‌ای
	شغل	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای شغل تاثیر می پذیرد.	اسمی
	منطقه مسکونی	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای منطقه سکونت تاثیر می پذیرد.	اسمی
	وضعیت تأهل	رفتارهای زیست محیطی از متغیر زمینه ای وضعیت تأهل تاثیر می پذیرد.	اسمی
متغیر وابسته	وضعیت اجتماعی- اقتصادی	رفتارهای زیست محیطی از متغیرهای زمینه ای وضعیت اجتماعی- اقتصادی تاثیر می پذیرد.	ترتیبی
	حمایتگر، بی تفاوت تخریبگر	-	فاصله‌ای

یافته ها

آمار توصیفی: توصیف ویژگی فردی و جمعیتی جامعه مور مطالعه
توزیع جنسی: ۴۳/۲ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه مرد و ۵۶/۸ درصد هم زن بوده‌اند. با این حال به طور کلی میزان پاسخگویان مرد و زن تقریباً برابر است.
وضعیت تأهل: ۲۸/۴ درصد از پاسخگویان مجرد و ۷۰ درصد متأهل و ۰/۸ درصد نیز بی همسر در اثر فوت یا طلاق بوده‌اند.

میزان تحصیلات: بیشتر از ۸۰ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات متوسطه و بالاتر هستند. این درحالی است که کمتر از ۰/۴ درصد پاسخگویان بی سواد و قسمت عمده پاسخگویان دارای تحصیلات متوسطه و لیسانس هستند. توزیع میزان تحصیلات، مبین این است که در مجموع عموم پاسخگویان دارای تحصیلات و نیمی از پاسخگویان دارای تحصیلات دانشگاهی هستند.

میزان درآمد ماهانه: تقریباً ۴۰ درصد پاسخگویان میزان درآمد ماهانه‌ای کمتر از ۲ میلیون تومان را به خود اختصاص داده‌اند این در حالی است که ۲ درصد پاسخگویان دارای درآمد ماهانه‌ای بالاتر از ۱۱ میلیون تومان می‌باشند. و به طور کلی نیز حدود ۹۰ درصد پاسخگویان دارای درآمد ماهانه‌ای کمتر از ۵ میلیون تومان می‌باشند.

توزیع پاسخگویان بر حسب سن: میانگین سن پاسخگویان ۴۴/۸۴ می‌باشد.

جدول ۱ توزیع درصد فراوانی پاسخ‌های گویه‌های متغیر رفتارهای زیست محیطی

ابعاد	میانگین کل	میانگین	مقادیر گذشته (درصد)	کاملاً	مخالف	تأخرددی	موافق	کاملاً	گزینه‌ها
				مخالف	۴	۳	۲	۱	
فراوانی (درصد)									
تخریبگر	۲/۳۳	۲/۳۱	۰/۳	۱۰/۳	۱۲/۴	۱۴/۱	۲۴/۴	۳۸/۵	از ظروف یکبار مصرف استفاده می‌کنم.
		۲/۸۹	۰	۱۶/۸	۱۸/۵	۱۹/۷	۳۷/۱	۱۷/۹	از ماشین شخصی هر روز استفاده می‌کنم.
		۱/۸۱	۰/۹	۵/۳	۳/۲	۱۵/۳	۱۹/۷	۵۵/۶	صرف جویی سوخت ماشین برایم مهم است.
بی تفاوت	۲/۴۰	۱/۷۹	۰/۳	۲/۲	۶/۵	۵/۶	۳۵/۳	۴۹/۱	در مصرف آب صرفه جویی می‌کنم.
		۳/۰۵	۰/۳	۲۱/۲	۱۵/۳	۲۷/۴	۱۹/۴	۱۶/۵	در انجام کارهای از تایپ و وسایل الکترونیکی استفاده می‌کنم، نه از کاغذ
		۲/۶۰	۱/۶	۹/۹	۱۱/۵	۲۴/۷	۳۴/۶	۱۷/۷	زباله‌ها را تفکیک و جداسازی می‌کنم.
		۱/۵۶	۰/۸	۲/۱	۰/۴	۶/۲	۳۴/۶	۵۶/۱	زباله‌ها را در خیابان و اطراف جاده رها نمی‌کنم
		۱/۸۵	۱/۶	۴/۵	۶/۶	۸/۶	۲۹/۲	۴۹/۴	در خانه چندین گل پرورش می‌دهم.
		۴/۶۹	۰	۷۸/۶	۱۵/۶	۳/۷	۱/۲	۰/۸	در کار درختکاری مشارکت می‌کنم.
		۱/۳۲	۰/۴	۰/۸	۳/۷	۲/۵	۱۲/۸	۷۹/۸	مهم است که محیط زیستم سالم باشد.
حمایتگر	۱/۹۳	۲/۴۴	۰/۹	۱۰/۰	۱۴/۱	۱۶/۲	۲۸/۵	۳۰/۳	من از کسی که به محیط زیست آسیب می‌رساند، برآشفته می‌شوم.
		۱/۴۶	۱/۲	۲/۵	۲/۱	۳/۳	۲۳/۵	۶۷/۵	در روزهایی که هوا آلوده است از وسایل حمل و نقل عمومی استفاده می‌کنم.
		۱/۸۴	۰	۳/۵	۵/۰	۱۶/۸	۲۱/۵	۵۳/۲	بیشتر از وسایل حمل و نقل عمومی استفاده می‌کنم.
		۱/۸۸	۲/۵	۶/۲	۹/۱	۵/۸	۲۲/۶	۵۳/۹	من در طبیعت برای روشن کردن آتش از شاخ و برگ درختان استفاده نمی‌کنم.
		۱/۶۴	۲/۹	۰/۴	۳/۷	۶/۲	۳۷/۴	۴۹/۴	موقع گردش، روی زمین آتش روشن نمی‌کنم.
		۲/۳۴	۱/۶	۴/۱	۱۷/۳	۱۱/۹	۴۰/۳	۲۴/۷	من پسماندهای خشک و تر را از هم جدا می‌کنم.

جدول بالا نشان می‌دهد که بیشترین درصد فراوانی‌های پاسخ‌های گویه‌ها مربوط به گزینه‌های «کاملاً موافق» و «موافق» است. کمترین درصد فراوانی‌های پاسخ‌های گویه‌ها نیز مربوط به گزینه‌های «کاملاً مخالف» و «مخالف» است. نتایج توصیفی نشان دهنده آن هستند که بیشتر پاسخگویان، رفتارهای زیست محیطی را دارای اهمیت می‌دانند. متغیر مستقل: سبک‌های زندگی؛ بُعد مصرف گرایی مادی

جدول (۲) توزیع درصد فراوانی پاسخ‌های گویه‌های متغیر سبک‌های زندگی؛ بُعد مصرف‌گرایی مادی

میانگین	مقادیر گم‌شده (درصد)	کاملاً مخالف	مخالف	تاحدودی	موافق	کاملاً موافق	گزینه‌ها
		۵	۴	۳	۲	۱	
فراوانی (درصد)							
۳/۹۲	۳/۳	۵۱/۴	۱۷/۳	۷/۰	۱۱/۱	۹/۹	برای کسب درآمد از هر وسیله ای حتی فروش هیزم و قطع درختان استفاده می‌کنم.
۲/۵۶	۱/۶	۱۱/۱	۲۱/۰	۷/۴	۳۱/۳	۲۷/۶	زندگی تجملاتی و خرید وسایل گران قیمت و درآمد بالا را دوست دارم
۲/۰۴	۰/۹	۷/۶	۷/۹	۱۱/۵	۲۶/۵	۴۵/۶	مهمترین معیار در انتخاب شغل درآمد است.
۱/۶۶	۰/۹	۲/۶	۵/۹	۶/۸	۲۳/۸	۶۰/۰	مردم دیگران (دارایی) قضاوت می‌کنند.
۱/۹۸	۵/۳	۴/۵	۸/۲	۷/۰	۳۶/۶	۳۸/۳	واقعا درست است که پول می‌تواند شادی بیاورد.
۲/۳۹	۲/۹	۵/۳	۲۰/۲	۷/۸	۳۸/۳	۲۵/۵	موفقیت در زندگی بدست آوردن مال و ثروت است
۲/۲۰	۰/۹	۷/۹	۸/۲	۱۳/۵	۳۵/۶	۳۳/۸	از خرید وسایل زندگی و مواد خوراکی زیاد لذت می‌برم.
۳/۸۰	۰/۳	۳۶/۵	۳۱/۳	۹/۴	۱۱/۸	۱۰/۹	برای خوشگذرانی حیوانات و پرندگان را شکار می‌کنم.
۲/۱۲	۲/۹	۱۰/۳	۹/۱	۵/۸	۲۹/۶	۴۲/۴	تا وقتی که پول داری باید همه چیز مصرف کنی.
۲/۱۷	۳/۷	۷/۰	۱۴/۸	۵/۸	۲۹/۶	۳۹/۱	من چون بهای آب منزل را می‌پردازم بنابراین هر قدر که دوست داشته باشم مصرف می‌کنم.
۱/۶۹	۰/۸	۰/۸	۴/۵	۲/۱	۴۸/۱	۴۳/۶	به سالم بودن و بهینه بودن شیرآلات لوله کشی منزل اهمیت میدهم که باعث هدررفت آب نشوند.
۳/۱۹	۱/۶	۱۹/۸	۳۳/۳	۹/۹	۱۶/۹	۱۸/۵	من به اطرافیان و همسایگان نیازمند کمک می‌کنم.
۳/۱۹	۱/۶	۱۹/۸	۳۳/۳	۹/۹	۱۶/۹	۱۸/۵	سعی می‌کنم با رفتار مصرفی صحیح، الگوی مناسبی برای اطرافیان و همسایگان باشم.

جدول بالا نشان می‌دهد به جز گویه‌های شماره ۱ و شماره ۸، که با گویه‌های دیگر متفاوت هستند دیگر گویه‌ها عموماً «موافق» و «کاملاً موافق» می‌باشند. میانگین‌ها نشان دهنده آن هستند که بیشتر پاسخگویان نسبت به مصرف‌گرایی مادی، تعلق خاطر دارند.

تحلیل دومتغیره و آزمون فرضیه های تحقیق درگام اول

درمرحله دوم، به منظور آزمون فرضیه های تحقیق، هریک از متغیرهای مستقل به طور جداگانه با متغیر وابسته به صورت دو به دو مورد مقایسه و تحلیل قرار گرفته‌اند. با توجه به اینکه متغیر وابسته و متغیرهای مستقل در سطح سنجش فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است (ساعی، ۱۳۷۷؛ دواس، ۱۳۸۱) در جدول زیر رابطه تمامی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته محاسبه و نشان داده شده است:

جدول (۳) رابطه‌ی بین متغیرهای مستقل و وابسته

رفتارهای زیست محیطی		متغیرها
سطح معناداری	Γ پیرسون	
۰/۰۰۰	-۰/۴۳**	سبک زندگی: مصرف‌گرایی مادی
۰/۰۰۰	۰/۵۷**	وضعیت اجتماعی- اقتصادی
۰/۰۰۰	۰/۷۲**	تحصیلات
۰/۰۰۰	-۰/۳۱**	درآمد
۰/۰۳۱	-۰/۰۹*	سن

مصرف‌گرایی مادی و رفتارهای زیست محیطی:

همان گونه که در جدول (۳) نشان داده شده است بین مصرف‌گرایی مادی و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (-۰/۴۳) می‌باشد که نمایانگر رابطه معکوس و در حد نسبتاً قوی می‌باشد. به عبارت دیگر، هرچه میزان مصرف‌گرایی مادی بیشتر شود، میزان رفتارهای زیست محیطی حمایتگر، کاهش می‌یابد و یا برعکس.

وضعیت اجتماعی- اقتصادی (SES) و رفتارهای زیست محیطی: همان گونه که در جدول (۳) نشان داده شده است بین وضعیت اجتماعی- اقتصادی و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۵۷) می‌باشد که نمایانگر رابطه مثبت و در حد قوی می‌باشد. به عبارت دیگر، هرچه میزان وضعیت اجتماعی- اقتصادی در سطح بالاتری باشد، میزان رفتارهای زیست محیطی حمایتگر افزایش می‌یابد.

تحصیلات و رفتارهای زیست محیطی: با توجه به جدول (۳) بین تحصیلات و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۷۲) می‌باشد که نمایانگر رابطه مثبت و کاملاً قوی می‌باشد. به عبارت دیگر، هرچه میزان تحصیلات پاسخگویان بالاتر باشد، میزان رفتارهای زیست محیطی حامی و حمایتگر به شدت افزایش می‌یابد.

درآمد و رفتارهای زیست محیطی: همان گونه که در جدول (۳) نشان داده شده است بین درآمد و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۳۱) می‌باشد که نمایانگر رابطه مثبت و در حد متوسط می‌باشد. به عبارت دیگر، هرچه میزان درآمد بالاتر باشد، رفتارهای زیست محیطی حمایتگر نیز افزایش می‌یابد.

سن و رفتارهای زیست محیطی: با توجه به جدول (۳) بین سن و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (-۰/۰۹) می‌باشد که

نمایانگر رابطه معکوس و بسیار ضعیف می‌باشد. به عبارت دیگر، هرچه سن افزایش می‌یابد میزان رفتارهای زیست محیطی حمایتگر در حد خیلی کم، کاهش می‌یابد و بالعکس.

جنس و رفتارهای زیست محیطی: همان‌گونه که در جدول (۴) نشان داده شده است بین جنس و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد جهت بررسی این رابطه با توجه به متغیرهای تحقیق، ابتدا برای تعیین وجود رابطه از آزمون کای اسکوئر دو متغیره و سپس برای تعیین شدت رابطه از ضریب همبستگی کرامرز وی (برای تعیین همبستگی بین یک متغیر رتبه‌ای و یک متغیر اسمی) استفاده شد.

جدول شماره (۴). تعیین همبستگی بین جنس پاسخگویان و میزان رفتارهای زیست محیطی رفتارهای زیست محیطی حمایتگر

مجموع	جنس			
	زن	مرد		
4.5%	2.8%	6.1%	%	اصلاً
24.0%	26.6%	21.4%	%	کم
55.9%	55.0%	56.8%	%	متوسط
13.4%	14.5%	12.2%	%	زیاد
2.2%	1.0%	3.4%	%	کاملاً
100.0%	100.0%	100.0%	%	مجموع
Cramers V = .12		sig= .047	df =4	X ² =9.63

با استناد به نتایج جدول فوق و همچنین مقدار $X^2 (9/63)$ رابطه آماری معنی‌داری بین دو متغیر جنس و رفتارهای زیست محیطی مطلوب با احتمال $0/95$ و سطح خطای کمتر از $0/05$ وجود دارد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود. از سوی دیگر، مقدار ضریب همبستگی کرامرز وی ($0/12$) نیز مؤید همبستگی ضعیف دو متغیر جنس و رفتارهای زیست محیطی می‌باشد. و با استناد به نتیجه جدول فوق، زنان رفتارهای زیست محیطی مطلوبتری برخوردارند.

آزمون فرضیه‌های بنیادی پژوهش

در این پژوهش فرضیه‌های بنیادی بر پایه‌ی وجود یا عدم وجود رابطه‌ی «سبک زندگی» (متغیر مستقل) و «رفتارهای زیست محیطی» (متغیر وابسته) بنا شده‌اند. پیش‌تر در جداول (۳) و (۴)

رابطه‌ی متغیرهای مستقل و رابطه‌ی آن‌ها با متغیر وابسته (رفتارهای زیست محیطی)، محاسبه و نشان داده شد بر این مبنای، نتایج فرضیات پژوهش به این شرح خواهد بود:

بین سبک زندگی مصرف‌گرایی مادی و رفتارهای زیست محیطی (حمایتگر، بی‌تفاوت و تخریبگر) رابطه وجود دارد.

با استناد به نتایج جدول (۳)، بین مصرف‌گرایی مادی و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۴۳-) می‌باشد که نمایانگر رابطه معکوس و در حد نسبتاً قوی می‌باشد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود.

بین متغیر سن، و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد. با توجه به نتایج جدول (۳) بین سن و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۰۹-) می‌باشد که نمایانگر رابطه معکوس و بسیار ضعیف می‌باشد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود.

بین متغیر جنس، و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد.

با استناد به نتایج جدول (۳)، بین جنس و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه رد و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه تأیید می‌شود.

بین متغیر تحصیلات، و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد.

با استناد به نتایج جدول (۳) بین تحصیلات و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۷۲) می‌باشد که نمایانگر رابطه مثبت و کاملاً قوی می‌باشد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود.

بین متغیر درآمد، و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد.

همان‌گونه که در جدول (۳) نشان داده شده است بین درآمد و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان Γ پیرسون (۰/۳۱) می‌باشد که نمایانگر

رابطه مثبت و در حد متوسط می‌باشد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود.

بین متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی، و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد.

بر مبنای نتایج جدول (۳) می‌توان گفت که بین وضعیت اجتماعی-اقتصادی و رفتارهای زیست محیطی رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و میزان r پیرسون (۰/۵۷) می‌باشد که نمایانگر رابطه مثبت و در حد قوی می‌باشد. با توجه به این نتیجه، فرض H_1 مبنی بر معنی‌داری آماری این رابطه تأیید و در مقابل فرض H_0 تحقیق مبنی بر عدم معنی‌داری آماری این رابطه رد می‌شود.

تحلیل چند متغیره

در مرحله دوم؛ هم چنانکه ملاحظه شد، رابطه هر یک از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته بطور جداگانه و به صورت دو به دو مورد مقایسه و تحلیل قرار گرفت و در این میان برخی از فرضیه‌های تحقیق ابطال شده و برخی دیگر مورد تأیید قرار گرفته‌اند. در این بخش به منظور مشخص شدن سهم تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته به تحلیل رگرسیونی و تحلیل مسیر داده‌ها پرداخته می‌شود. در تحلیل رگرسیونی چند متغیره، سهم تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بدون لحاظ کردن تقدم و تأخر در بین آنها مشخص می‌گردد. همچنین از طریق تحلیل مسیر، سهم تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با لحاظ کردن تقدم و تأخر در بین آنها تعیین می‌شود.

تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند گانه

به منظور تشریح و تحلیل رگرسیون چند گانه و دستیابی به مدل رگرسیونی رفتارهای زیست محیطی، ابتدا باید متغیرهایی که قرار است وارد معادله رگرسیونی شوند، مشخص نمود. به همین جهت تمامی متغیرهای مستقل به روش «گام به گام» انتخاب شده و در یک دستور رگرسیونی برای دستیابی به معادله نهایی، مورد استفاده قرار گرفته‌اند. جدول (۱-۴-۴) مدل رگرسیونی چند متغیره را برای تبیین رفتارهای زیست محیطی نشان می‌دهد، همچنین جدول (۲-۴-۴) شاخص‌ها و آماره‌های تحلیل رگرسیونی را مشخص می‌کند:

جدول (۴): مدل رگرسیون چندگانه برای تبیین رفتارهای زیست محیطی

سطح امعنی‌داری	مقدار t	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها (متغیرهایی که وارد معادله شده‌اند)
		ضرایب استاندارد Beta	خطای استاندارد B	
.000	18.335		2.755	عرض از مبدا (Constant)
.000	3.903	.147	.027	تحصیلات
.000	6.260	.223	.027	وضعیت اجتماعی - اقتصادی
.000	-5.152	-.183	.035	مصرف‌گرایی مادی
.000	-4.980	-.157	.023	درآمد

جدول (۶): شاخص‌ها و آماره‌های تحلیل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تعیین واقعی	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
10.30984	.451	.460	.678

همانگونه که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود، ضریب همبستگی چند گانه^۱ $M.R = .678$ ، ضریب تعیین مساوی $R^2 = .460$ می‌باشد و ضریب تعیین واقعی برابر ۰.۴۵۱ می‌باشد و بیانگر این مطلب است که تقریباً ۴۶ درصد از واریانس و تغییرات رفتارهای زیست محیطی توسط متغیرهای موجود در معادله تبیین می‌شود. با توجه به اینکه در تحلیل رگرسیونی فوق از روش «گام به گام» استفاده شده است، ابتدا متغیری که بیشترین قدرت تبیین کنندگی را دارد وارد مدل رگرسیونی می‌شود و سپس بعد از این متغیر، متغیرهای دیگری که دارای بیشترین تاثیر بر روی متغیر وابسته باشند وارد مدل می‌شوند.

آماره‌های موجود در جدول (۵) گویای این واقعیت است که متغیر «تحصیلات» با بتای (۰،۱۴۷) بیشتر از همه متغیرهای مستقل دیگر بر رفتارهای زیست محیطی تاثیر می‌گذارد، جهت تاثیر این متغیر نیز مستقیم است و بیانگر این مطلب است که با افزایش میزان «تحصیلات»، رفتارهای زیست محیطی حمایتگر و مطلوب نیز افزایش پیدا می‌کند. بعد از متغیر «تحصیلات»، متغیر «وضعیت اجتماعی - اقتصادی» با بتای (۰،۲۲۳) قرار گرفته است که دارای تاثیر مستقیم بر روی رفتارهای زیست محیطی است. سومین متغیر وارد شده به مدل «مصرف‌گرایی مادی» است که دارای بتای (۰،۱۸۳-) می‌باشد و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی معکوس می‌باشد. چهارمین متغیر وارد شده «درآمد» است با بتای (۰،۱۵۷-) است نشان از تاثیر مستقیم است.

تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند گانه بر اساس بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی به منظور تشریح و تحلیل رگرسیون چند گانه و دستیابی به مدل رگرسیونی بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی، ابتدا باید متغیرهایی که قرار است وارد معادله رگرسیونی شوند، مشخص نمود. به همین جهت تمامی متغیرهای مستقل به روش «گام به گام» انتخاب شده و در یک دستور رگرسیونی برای دستیابی به معادله نهایی، مورد استفاده قرار گرفته اند. جدول زیر مدل رگرسیونی چند متغیره را برای تبیین بعد حمایتگر رفتارهای زیست محیطی نشان می دهد.

جدول (۷): مدل رگرسیون چند گانه برای تبیین بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی

سطح معنی داری	مقدار t	ضرایب غیر استاندارد		متغیرها (متغیرهایی که وارد معادله شده اند)
		ضرایب استاندارد Beta	خطای استاندارد B	
.000	17.335		2.415	عرض از مبدا (Constant)
.000	3.903	0.156	0.027	تحصیلات
.000	7.260	0.283	0.026	وضعیت اجتماعی- اقتصادی
.000	-3.152	-0.173	0.022	مصرف‌گرای مادی
.000	-3.780	-0.162	0.021	درآمد

جدول (۸) شاخص‌ها و آماره‌های تحلیل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تعیین واقعی	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
0984۱.۱1	1۹.4	0۹.4	۶۵۴.

همانگونه که در جدول (۸) ملاحظه می شود، ضریب همبستگی چند گانه $M.R=0.654$ ، ضریب تعیین مساوی $R^2=0.460$ می باشد و ضریب تعیین واقعی برابر 0.491 می باشد و بیانگر این مطلب است که تقریباً ۴۶ درصد از واریانس و تغییرات بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی توسط متغیرهای موجود در معادله تبیین می شود. با توجه به اینکه در تحلیل رگرسیونی فوق از روش «گام به گام» استفاده شده است، ابتدا متغیری که بیشترین قدرت تبیین کنندگی را دارد وارد مدل رگرسیونی می شود و سپس بعد از این متغیر، متغیرهای دیگری که دارای بیشترین تاثیر بر روی متغیر وابسته باشند وارد مدل می شوند.

آماره‌های موجود در جدول (۷) گویای این واقعیت است که متغیر «وضعیت اجتماعی- اقتصادی» با بتای (۰,۲۸۳) بیشتر از همه متغیرهای مستقل دیگر بر رفتارهای زیست محیطی تأثیر می گذارد، جهت تأثیر این متغیر نیز مستقیم است و بیانگر این مطلب است که با افزایش میزان

«وضعیت اجتماعی - اقتصادی»، بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی نیز افزایش پیدا می کند. بعد از متغیر «وضعیت اجتماعی - اقتصادی»، متغیر «تحصیلات» با بتای (۰,۱۵۶) قرار گرفته است که دارای تاثیر مستقیم بر روی بعد حمایتگر رفتار زیست محیطی است سومین متغیر وارد شده به مدل «مصرف گرای مادی» است که دارای بتای (۰,۱۷۳-) می باشد و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی معکوس می باشد. متغیر چهارم «درآمد» است که دارای بتای (۰,۱۴۱) است و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی مستقیم می باشد.

تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند گانه بر اساس بعد بی تفاوت رفتار زیست محیطی به منظور تشریح و تحلیل رگرسیون چند گانه و دستیابی به مدل رگرسیونی بعد بی تفاوت رفتار زیست محیطی، ابتدا باید متغیرهایی که قرار است وارد معادله رگرسیونی شوند، مشخص نمود. به همین جهت تمامی متغیرهای مستقل به روش «گام به گام» انتخاب شده و در یک دستور رگرسیونی برای دستیابی به معادله نهایی، مورد استفاده قرار گرفته اند. جدول زیر مدل رگرسیونی چند متغیره را برای تبیین بعد حمایتگر رفتارهای زیست محیطی نشان می دهد.

جدول (۹): مدل رگرسیون چند گانه برای تبیین بعد بی تفاوت رفتار زیست محیطی

سطح معنی داری	مقدار t	ضرایب غیراستاندارد			متغیرها (متغیرهایی که وارد معادله شده اند)
		ضرایب استاندارد Beta	خطای استاندارد	B	
.000	21.345		1.958	47.504	عرض از مبدا (Constant)
.000	3.801	.131	.027	.169	تحصیلات
.000	5.120	.183	.026	.101	وضعیت اجتماعی - اقتصادی
.000	-2.152	-.172	.034	-.172	مصرف گرای مادی
.000	-2.780	-.161	.033	-.124	درآمد

جدول (۱۰): شاخص ها و آماره های تحلیل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تعیین واقعی	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
10.44584	.458	.460	.618

همانگونه که در جدول (۱۰) ملاحظه می شود، ضریب همبستگی چند گانه $M.R = 0.618$ ، ضریب تعیین مساوی $R^2 = 0.460$ می باشد و ضریب تعیین واقعی برابر 0.458 می باشد و بیانگر این مطلب است که تقریباً ۴۶ درصد از واریانس و تغییرات بعد بی تفاوت رفتار زیست محیطی توسط متغیرهای موجود در معادله تبیین می شود. با توجه به اینکه در تحلیل رگرسیونی فوق از روش «گام به گام» استفاده شده است، ابتدا متغیری که بیشترین قدرت تبیین کنندگی را دارد وارد مدل

رگرسیون می‌شود و سپس بعد از این متغیر، متغیرهای دیگری که دارای بیشترین تاثیر بر روی متغیر وابسته باشند وارد مدل می‌شوند.

آماره‌های موجود در جدول (۹) گویای این واقعیت است که متغیر «تحصیلات» با بتای (۰,۱۳۱) بیشتر از همه متغیرهای مستقل دیگر بر رفتارهای زیست محیطی تاثیر می‌گذارد، جهت تاثیر این متغیر نیز مستقیم است و بیانگر این مطلب است که با افزایش میزان «تحصیلات»، رفتارهای زیست محیطی حمایتگر و مطلوب نیز افزایش پیدا می‌کند. بعد از متغیر «تحصیلات»، دومین متغیر وارد شده به مدل «وضعیت اجتماعی- اقتصادی» است که دارای بتای (۰,۱۸۳) است و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی مستقیم می‌باشد. سومین متغیر وارد شده به مدل «مصرف گرایی مادی» است که دارای بتای (-۰,۱۷۲) است و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی غیرمستقیم می‌باشد. پنجمین متغیر وارد شده «درآمد» است با بتای (-۰,۱۶۱) است نشان از تاثیر مستقیم است.

تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند گانه بر اساس بعد تخریب گر رفتار زیست محیطی به منظور تشریح و تحلیل رگرسیون چند گانه و دستیابی به مدل رگرسیونی بعد تخریب گر رفتار زیست محیطی، ابتدا باید متغیرهایی که قرار است وارد معادله رگرسیونی شوند، مشخص نمود. به همین جهت تمامی متغیرهای مستقل به روش «گام به گام» انتخاب شده و در یک دستور رگرسیونی برای دستیابی به معادله نهایی، مورد استفاده قرار گرفته اند. جدول زیر مدل رگرسیونی چند متغیره را برای تبیین بعد حمایتگر رفتارهای زیست محیطی نشان می‌دهد.

جدول (۱۱): مدل رگرسیون چند گانه برای تبیین بعد تخریب گر رفتار زیست محیطی

سطح معنی‌داری	مقدار t	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها (متغیرهایی که وارد معادله شده‌اند)
		ضرایب استاندارد Beta	خطای استاندارد B	
.000	20.345		2.841	عرض از مبدا (Constant)
.000	3.813	.171	.022	تحصیلات
.000	5.270	.133	.022	وضعیت اجتماعی- اقتصادی
.000	-6.142	-.213	.034	مصرف‌گرایی مادی
.000	-3.780	-.141	.022	درآمد

جدول (۱۲): شاخص‌ها و آماره‌های تحلیل رگرسیونی

ضرب همبستگی چندگانه	ضرب تعیین	ضرب تعیین واقعی	خطای استاندارد
.588	.460	.456	9.35423

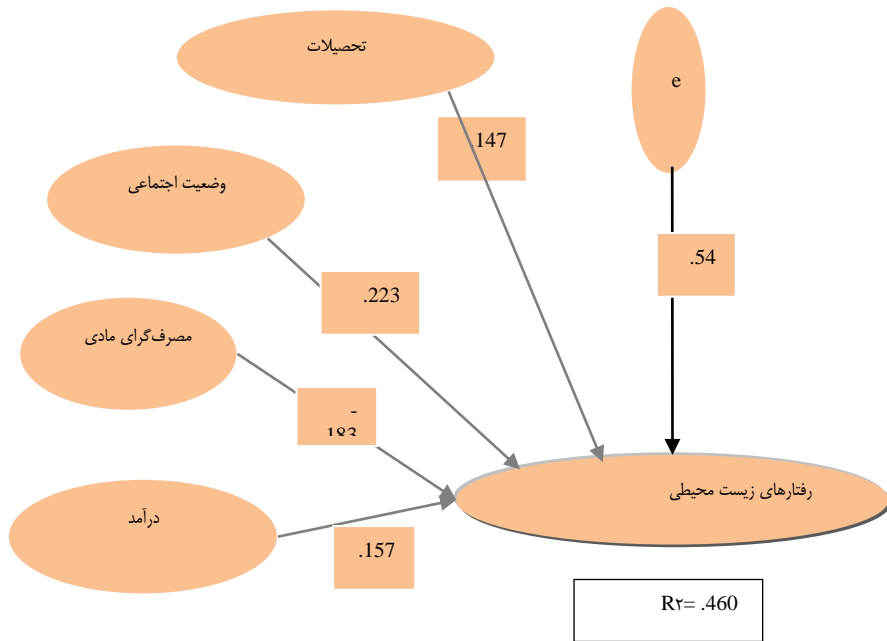
همانگونه که در جدول (۱۱) ملاحظه می‌شود، ضریب همبستگی چند گانه $M.R = 0.588$ ، ضریب تعیین مساوی $R^2 = 0.460$ می‌باشد و ضریب تعیین واقعی برابر 0.456 می‌باشد و بیانگر این مطلب است که تقریباً ۴۶ درصد از واریانس و تغییرات بعد تخریب گر رفتار زیست محیطی توسط متغیرهای موجود در معادله تبیین می‌شود. با توجه به اینکه در تحلیل رگرسیونی فوق از روش «گام به گام» استفاده شده است، ابتدا متغیری که بیشترین قدرت تبیین کنندگی را دارد وارد مدل رگرسیونی می‌شود و سپس بعد از این متغیر، متغیرهای دیگری که دارای بیشترین تاثیر بر روی متغیر وابسته باشند وارد مدل می‌شوند.

آماره‌های موجود در جدول (۱۲) گویای این واقعیت است که متغیر «وضعیت اجتماعی-اقتصادی» با بتای (0.133) بیشتر از همه متغیرهای مستقل دیگر بر رفتارهای زیست محیطی تأثیر می‌گذارد، جهت تأثیر این متغیر نیز مستقیم است و بیانگر این مطلب است که با افزایش میزان «وضعیت اجتماعی-اقتصادی»، رفتارهای زیست محیطی حمایتگر و مطلوب نیز افزایش پیدا می‌کند. بعد از متغیر «وضعیت اجتماعی-اقتصادی»، متغیر «تحصیلات» با بتای (0.171) قرار گرفته است که دارای تاثیر مستقیم بر روی رفتارهای زیست محیطی است. سومین متغیر وارد شده به مدل «درآمد» است که دارای بتای (-0.141) است و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی غیرمستقیم می‌باشد. چهارمین متغیر وارد شده به مدل «مصرف‌گرایی مادی» است که دارای بتای (-0.213) می‌باشد و رابطه این متغیر با رفتارهای زیست محیطی معکوس می‌باشد.

تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند گانه

با توجه به مدل رگرسیون چند گانه $(1-4-4)$ دیاگرام مسیر مربوط به عوامل مؤثر بر رفتارهای زیست محیطی را بر حسب میزان تأثیر (بتا) نشان داده شده است.

شکل(۱): دیاگرام مربوط به عوامل مؤثر بر رفتارهای زیست محیطی

اکنون با دراختیار داشتن مدل علی می‌توانیم اثرات مستقیم، غیرمستقیم و نیز اثرات کل متغیرهای مستقل مؤثر بر رفتارهای زیست محیطی را مشخص کنیم:

جدول(۱۳): میزان اثر متغیرهای مستقل

اثر کل	اثر غیر مستقیم	اثر مستقیم	متغیر
.۵۲۹	.۲۳۱	.۲۹۸	تحصیلات
.۴۵۶	.۴۵۶	ندارد	وضعیت اجتماعی - اقتصادی
.۳۸۳	.۱۶۱	.۲۲۲	مصرف‌گرای مادی
.۱۱۴	.۱۱۴	ندارد	درآمد

با توجه به مدل علی و نیز جداول مربوط به تأثیرات متغیرها نکات ذیل برای ما روشن می‌شود: متغیر تحصیلات با دارا بودن اثر کل به اندازه (۵۲۹) در تبیین واریانس متغیر رفتارهای زیست محیطی از بیشترین قدرت برخوردار است. بعد از این متغیر، وضعیت اجتماعی اقتصادی در مرتبه دوم

قرار دارد. از سوی دیگر متغیر درآمد از کمترین اثر کل (۱۱). برخوردار است و نشانگر این است که این متغیر در بین متغیرهای وارد شده به مدل رگرسیونی از اهمیت چندانی برخوردار نیست و قدرت تبیین کنندگی کمتری نسبت به دیگر متغیرها دارد.

نتیجه گیری

همان طور که در این مقاله تأکید شد، مصرف گرایی به عنوان نوعی از سبک زندگی است؛ و افراد با توجه به جایگاه فردیشان در فضای اجتماعی و اقتصادی، مجموعه امکاناتی را در اختیار دارند که چگونگی رفتار با محیط زیست را رقم می زند بنابراین در این پژوهش سبکهای زندگی متفاوت افراد را؛ در فضای اجتماعی به عنوان متغیر مستقلی در نظر گرفته ایم که مجموعه رفتارهای متفاوتی را در ارتباط با محیط زیست باعث می شود. از این رو در مطالعهی حاضر، سبک زندگی را به عنوان عاملی تعیین کننده در ارتباط با رفتار زیست محیطی در میان شهروندان شهر تهران مورد بررسی قرار دادیم

بر اساس یافته های بدست آمده می توان گفت هر چه میزان مصرف گرایی مادی بیشتر شود، میزان رفتارهای زیست محیطی حمایتگر، کاهش می یابد و یا برعکس. در تبیین فرضیات پژوهش می توان گفت که هرچقدر میزان منابع مالی بیشتری در جهت رفاه رفت و آمد و گسترش کارخانجات انجام شود میزان مراقبت و توجه به محیط زیست افراد کم می شود. چرا که جهت گیری ارزش های مادی گرایانه با ارزش های حفاظت از محیط زیست در تضاد هستند انسان های مادی گرا از سیاره ی زمین مراقبت نمی کنند و یا تمایل کمتری به انجام و یا رعایت رفتارهای زیست محیطی (بازیافت زباله ها، خاموش کردن چراغ های اضافی و استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی به جای وسایل نقلیه) دارند؛ و نیز هرچه میزان تحصیلات پاسخگویان بالاتر باشد، میزان رفتارهای زیست محیطی مطلوب به شدت افزایش می یابد. در تبیین این فرضیه می توان گفت که امروزه پژوهش های زیادی نشان داده است که هر چقدر افراد در جریان مسائل پیرامون خود باشند نسبت به آن حس مسئولیت بیشتر نشان می دهند. جامعه از ثروت، دانش، تدبیر، مهارت و پنداشت های غیر علمی از جمله ادراکات فرهنگی و اجتماعی برخوردار است و این عوامل می تواند در تعیین یک نوع خط و مشی خردمندانه در زمینه محیط زیست سودمند باشد (شخصی) دارند. و هرچه میزان تحصیلات پاسخگویان بالاتر باشد، میزان رفتارهای زیست محیطی مطلوب به شدت افزایش می یابد. در تبیین این فرضیه می توان گفت که امروزه پژوهش های زیادی نشان داده است که هر چقدر افراد در جریان مسائل پیرامون خود باشند نسبت به آن حس مسئولیت بیشتر نشان می دهند. و می توان گفت که میزان درآمد بیشتر

می‌تواند از راه‌های مختلف بر فهم عمیق فرد و احساس مسئولیت و جهان بینی فرد بر محیط زیست اطرافش تاثیر گذار باشد. و هرچه سن افزایش می‌یابد میزان رفتارهای زیست محیطی مطلوب در حد خیلی کم، کاهش می‌یابد و بالعکس. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که هر چقدر سن افراد بیشتر می‌شود میزان دغدغه‌های فرد نیز بیشتر می‌شود و بنابراین بر رفتارهای زیست محیطی اطرافش توجه کمتری نشان می‌دهد.

منابع:

- اسحاقی، سید حسین (۱۳۸۸)، مصرف مدبرانه در اسلام، قم: موسسه بوستان کتاب
- بخارایی، احمد، صالحی، صادق و معصومی جهت‌لو، مریم (۱۳۹۴)، بررسی رابطه سرمایه فرهنگی و رفتارهای زیست-محیطی در بین جوانان شاغل در عسلویه (پارس جنوبی)، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی جوانان، ۶(۲۰)، ۳۳-۵۶.
- چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، سبک زندگی و هویت اجتماعی، رساله دکتری، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- ریبیعی، علی؛ رفیعی، ملکه (۱۳۹۶)، مصرف‌گرایی: از اجبار تا لذت مطالعه‌ای جامعه‌شناختی پیرامون مصرف‌گرایی در میان ساکنان شهر تهران». مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۱۷، ۱۶۶-۱۴۴.
- رحمت آبادی، الهام و حبیب آقا بخشی (۱۳۸۵)، «سبک زندگی و هویت اجتماعی جوانان»، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۰.
- طالبی ابوتراب و رضانی محمد (۱۳۹۶)، بازدارنده‌های مصرف‌گرایی (مطالعه موردی: ساکنان شهر کاشان)، فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات، دوره هجدهم، شماره چهارم.
- لایون، دیوید (۱۳۸۰)، پسامدرنیته، ترجمه محسن حکیمی، تهران: انتشارات آشیان.
- علوی مقدم، محمدرضا؛ قاسمی، اعظم (۱۳۸۸)، اخلاق و فلسفه محیط زیست و ضرورت توجه به نقش آن در جهان امروز، مجله انسان و محیط زیست، دوره ۷، شماره ۲ (پیاپی ۲۰)، تابستان ۱۳۸۸، صص ۸۴-۹۰.
- فتحی، ضرغام؛ کنعانی، محمدمین؛ چاوشیان، حسن (۱۳۹۴)، تحلیل رفتارهای زیست محیطی ساکنان شهر رشت با تاکید بر سبک زندگی، مجله جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۴، صص ۱۲۳-۱۰۳، تهران.
- وبلن، تورستن. (۱۳۸۳). نظریه طبقه مرفه (ترجمه فرهنگ ارشاد). تهران: نشر نی.

Aghili, S. M.; Khoshfar, GH.; Salehi, S. (2011) "Social capital and responsible environmental behavior in northern Iran". Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources. 1. pp: 236-251. [In Persian].

Carty, J.A. and Shrum, L.J. (1993), "A structural equation analysis of the relationships of personal values, attitudes and beliefs about recycling, and the recycling of solid waste products", Advances in Consumer Research, Vol. 20, pp. 641-6.

Corrigan, P (1998), The sociology of consumption, London: Sage.

De Young, R.(1985-1986), "Encouraging environmentally appropriate behavior: the role of intrinsic motivation", Journal of Environmental Systems, Vol. 15 No. 4, pp. 281-92.

- Farahmand, M.; Shokohifar, K.; Sayarkhalaj, H.(2014).“A study of social factor affecting environmental behavior of residents of the city of yazd”. Urban studies. 10. pp.1-23. [In Persian].
- Katz-Gerro, T., Greenspan, I., Handy, F., Lee, H. Y., & Frey, A. (2015). “Environmental philanthropy and environmental behavior in five countries: Is there convergence among youth?”, *voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26(4), 1485-1509.
- Livers, S., Serra, P. and Watson, J. (1986), “Religion and visiting hospitalized old people: sex differences”, *Psychological Reports*, Vol. 58 No. 3, pp. 705-96.
- Cleaner Production. 61. pp:130–138.
- Ostrom, Elinor (1995), *governing the commons: The Evolution of institution for collective Action*, New York, and Cambridge university press.
- Schwartz, S.H. (1992), “Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries”, *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol.25, Academy Press,Toronto, pp.1-64.
- Schwartz, S.H. (1994), “Are there universal aspects in the structure and contents of human values?” *Journal of Social Issues*, Vol. 50 No. 4, pp. 19- 45.
- Veblen, T (1975), *The theory of leisure class*, London: Constable.
- Willuweit, L.(2009). “Promoting ProEnvironmental Behavior”. An Investigation of the cross-cultural environmental behavior patterns. The Case of Abu Dhabi, thesis from the department of human geography.
- Yoon, J. I.; Kayle, G.; Sutton, S. G.(2010). “climate change and environmentally responsible behavior on the Great Barrier Reef. Australia.